

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

Nr	Ettepanek/arvamus	Valdkond	Vallavalitsuse seisukoht
1.	Lisada arengukavasse puhastamisega seotud rajamise vajadus, kuna Saaremaad külastab igal aastal palju karavanaautosid, kellel on vaja tühjendada fekaalimahuteid.	Taristu ja keskkond	Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 3.3.1: puhastamise kättesaadavuse tagamine. Avalike (sh karavanaautodele mõeldud) puhastamisega seotud küsimust tuleks käsitleda valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas. Praegu ei ole seda tehtud, kuna puudub vastav eksploatatsioonimudel. Maapiirkondade olemasolevad reoveepuhastid on ehitatud nii, et neil puudub täiendav võimekus n-õ juhulikku koormust vastu võtta. Lahendus on vaja välja töötada koostöös karavaniparkla teenust pakkuvate ettevõtjatega.
2.	Töötada välja vallavalitsuse teenindusele tagasisideankeetid (nt e-posti teel suhtlemisele ja/või telefonikõnedele), et tõsta vallaametnike teeninduse taset. Tagasisidestamine võimaldaks saada ausat ülevaadet teenindamise taseme hetkeseisust.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada ettepaneku lisamist valla arengukavasse, sest tegemist on asutuse igapäevase töö korraldamise küsimusega. Tagasisideankeetide kasutuselevõtt saab olla üks osa vallavalitsuse laiemast tagasisidestamissüsteemi väljatöötamisest ja kasutuselevõttust.
3.	Palun lisada arengukavasse: Tomba karjäär avalikuks supluskohaks. Leida sinna eelarvelised vahendid korrashoiuks.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. 2021. aasta seisuga on Saaremaa vallas kaks nõuetele vastavat avalikku supluskohta (Kuressaare supelrand ja Mändjala supelrand). Avalikule supluskohale on kehtestatud nõuded sotsiaalministri määrusega.
4.	Palun lisada arengukavasse: kergliiklustee Leisi alevikus.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
5.	Palun lisada arengukavasse: kergliiklustee Leisi alevikust Triigi sadamasse.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
6.	Palun lisada arengukavasse: kergliiklustee Leisist Orissaarde.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
7.	Asendada kogu tekstis „kohalik omavalitsus“ „Saaremaa vallavalitsuse“ või „vallavalitsusega“, kuna tegemist on konkreetse omavalitsuse arengukavaga.	Üldine	Kus võimalik, on see arengukava tekstis juba tehtud.
8.	Asfalteerida Asuka ja Järise vaheline teelõik kiiremas korras.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Tegemist on riigiteega. Riigiteede arendamist käsitletakse riigiteede teehoiukavas, milles on kirjas, et kruusateede nimekirja, kuhu ehitatakse tolmuwabakatted, kinnitatakse Transpordiameti poolt koostöös Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

9.	Lõpetada autodega liiklemine Kuressaare keskväljaku läheduses vähemalt suvekuudeks. Praegu on lastega väga ohtlik Kuressaare keskväljaku läheduses liigelda. Ei mina, ei teised jalakäijad, ei autojuhid ega ka lapsed ei saa aru, kus kohas tohib ja kus ei tohi üle tee minna. Miinimum, mis võiks teha, on 2 ülekäigurada tagasi nagu oli varem, et lapsed ei jääks auto alla ja oskaksid kasutada ülekäigurada. Lisaks sellele viskub keskväljaku tee pealt auto rataste alt jalakäijate pihta rusikasuuruseid kive. Tean olukorrast, kus kivi lendas auto ratta alt Ferrumi turvakraasi pihta ja tegi sinna korraliku täkke.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. 2021. aasta seisuga on vallavalitsus otsustanud suvekuudel Kuressaare autoliiklust mitte sulgeda. Kuressaare keskväljak on lahendatud jagatud ruumi põhimõttel, mis tähendab, et jalakäija saab teed ületada vabalt valitud kohas. Ülekäiguradade olemasolul lõhestaks sõidutee Kuressaare keskväljaku ruumilist terviklahendust.
10.	Peatükk 3.1: Kuressaare linna strateegilised eesmärgid on toodud, aga mitte konkreetseid tegevusi nende saavutamiseks. Kas need on mõnes muus dokumendis? Tegelikult tuleks linna eesmärgid integreerida valla arengukava üldiste eesmärkidega, vähemalt näidates ära, kuidas need on seotud.	Üldosa	Tegevused Kuressaare linna strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kajastuvad üldisemas sõnastuses tegevusvaldkondade peatükkides ja valla valdkondlikes arengukavades. Lisada arengukava peatüki 3.1 lõppu lause „Kuressaare eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused on kajastatud üldisemas sõnastuses tegevusvaldkondade peatükkides ja Saaremaa valla valdkondlikes arengukavades“.
11.	Lk. 20: Sõnastuslikult mõnevõrra segane on lause: „Koolikohustuslikku ikka on jõudnud viimased suure sünniarvuga aastakäigud ning lähiaastatel üldarvudes suuremaid muutusi ette näha ei ole.“ Kui kooli on läinud „viimased suure sünniarvuga aastakäigud“, siis võiks arvata, et üldarvud hakkavad lähiaastail vähenema?	Haridus ja noorsootöö	Täpsustada teksti lausega „Statistikaameti prognoosi kohaselt jõuab laste arvu vähenemine kooli I vanuseastmesse orienteerivalt pärast 2030. aastat.“
12.	Lk 20: „Siiski on probleemiks asjaolu, et nii lasteaialaste kui ka õpilaste arv haridusasutustes on väga erinev ning jätkuvalt suureneb ootus Kuressaare linna õppekohtadele.“ Sõnastada lause esimene pool järgmiselt ja jätta välja viide Kuressaarele: „Siiski on probleemiks asjaolu, et nii lasteaialaste kui ka õpilaste arv mõnes haridusasutuses on liiga kõrge ning mõnda teist kooli lapsed ja lapsevanemad väldivad.“ See, et laste arv on erinev, pole probleem, vaid võimalus. Isegi Saaremaa tugevus, sest võimaldab igale lapsele pakkuda temale sobilikku koolikeskkonda. Vähemalt nii peaks olema. Teiseks, pole selge, milles väljendub „ootus Kuressaare linna õppekohtadele“? Kas linna (lastealase) elanikkonna kasvus? Kas maakoolide eeliste väheses selgitamises? Kas linna koolide eelisarendamises?	Haridus ja noorsootöö	Mitte toetada arengukava teksti muutmist pakutud sõnastuses. Lisada viidatud lause järele täpsustav lause: „Selle üheks põhjuseks on töökohtade koondumine linna.“

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

13.	Ei ole selge, kuidas on tagatud arengukava täitmise jälgimine. Selleks oleks vaja mõõdikute osas kehtestada ka vahetasemed (praegu on näidatud ainult 2030 sihttase) ja kajastada kõige värskema seisuga tegelikud tasemed (praegu ainult 2018 algase). Samuti tegevuste osas tuleks selgitada, mis ja kuidas on vahepeal ära tehtud ning mida ja miks on arengukavas muudetud. Kuna valla tegevusaruanne sisaldab mõnevõrra vastavat informatsiooni, ei ole kahe erineva dokumendi kooskõpsilemine piisavalt lihtne.	Üldine	Valla arengukava koostamise juhtgrupp otsustas 2018. aastal, et arengukavas kajastatakse mõõdiku baastasemena võimalusel 2018. aasta näitaja (ehk olukord enne seda, kui arengukava 2019. aastal kehtima hakkas) ja sihttasemena 2030. aasta näitaja (ehk soovitatav olukord arengukava perioodi lõpuks). Mõõdikute saavutatud väärtused esitatakse igal aastal koostatavas valla majandusaasta aruande tegevusaruandes. Samas dokumendis antakse ülevaade valla arengukava täitmisest eelmisel eelarveaastal. Kuna arengukava muutmise eelnõu esitatakse igal aastal volikogu septembrikuu istungile ja uus redaktsioon jõustub järgmise aasta 1. jaanuarist, oleks arengukavas mõõdikute vahetähtsuse kajastamine vähemalt kahe aasta võrra ajaliselt nihkes (nt 2022. aasta alguses jõustuv redaktsioon saaks parimal juhul kajastada mõõdikute väärtusi 2020. aasta seisuga). Valla arengukava ja valdkondlike arengukavade mõõdikud tuleks korrigeerida ja teha vajalikud muudatused (sh kohati vähendada mõõdikute arvu). Muuhulgas võiks kaaluda selliste mõõdikute kasutamist, mille kohta nagunii igal aastal andmeid juba kogutakse (nt Rahandusministeeriumi koostatav kohalike omavalitsuste teenustasemetest hinnang).
14.	Peatükk 5.4: Näha tegevus(te)na ette kaugtöö propageerimine. Nii saarlaste töötamine üle kogu ilma tööandjatele kui ka Saare tööandjate poolt kaugtöö kaasamine mujalt.	Ettevõtluskeskkond ja innovatsioon	Ettepanek juba kajastub arengukavas, sest ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni peatüki tegevus 1.1.2 (kaugtöövõimaluste soodustamine ja vastava taristu loomine) hõlmab ka kaugtöö propageerimist. Lisaks on kaugtööd käsitletud Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukavas 2020–2030: Tegevus 3.3.3: maapiirkondadesse kaugtöövõimaluste ja rendipindade loomine (sh vallale kuuluvates hoonetes). Tegevus 3.3.4: kaugtöökeskuste tegevuse toetamine.
15.	Strateegiline eesmärk 1: Lisada mõõdiku(te)na Saaremaa tuntus ja maine.	Ettevõtluskeskkond ja innovatsioon	Mitte toetada mõõdiku lisamist arengukavasse, kuna tuntust ja mainet on ebaselgete hindamiskriteeriumide tõttu objektiivselt keeruline mõõta.
16.	Tegevus 1.3.6: Sõnastada tegevus „Kaugküttepiirkondades soojusenergia võimalikult soodsa müügihinna kujundamine“ ümber järgmiselt: „Kaugküttepiirkondades soojusenergia soodsa müügihinna ja arengut tagava hinna vahel tasakaalu tagamine.“	Taristu ja keskkond	Mitte toetada tegevuse sõnastuse muutmist. Soodne müügihind kajastab ka soojuse efektiivset tootmist ja arengut, mis omakorda sõltub investeerimisvõimekusest.
17.	Tegevus 1.4.3: Viia tegevuse „Saaremaa energiabilansi ning taastuvenergia ja energiatõhususe rakenduskava koostamine“ sõnastus vastavusse energiamajanduse arengukava tegeliku nimega.	Taristu ja keskkond	Toetada ettepanekut. Täpsustada tegevuse sõnastust järgmiselt: „Saare maakonna energiamajanduse ja kliima arengustrategia koostamine“.
18.	Lk 42: Alapealkiri „Energia- ja soojamajandus“ muuta „Soojusmajanduseks“, et see vastaks järgnevale sisule.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada sõnastuse muutmist. Valdonna lähtepositsioonis on kasutatud alapealkirju „Energia- ja soojamajandus“ ja „Tänavavalgustus“, et need markeeriksid tekstis tagapool

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

			esitatud alaeesmärkide 1.3 (jätkusuutlik soojamajandus ja tõhus kaugküttetarne) ja 1.4 (jätkusuutlik energiatootmine ning kulutõhus ja optimaalne tänavavalgustustaristu) sisu.
19.	Lk 52, alaeesmärk 1.3: „Saaremaa Vallavalitsuse hallatavad asutused, valla osalusega äriühingud ja valla asutatud sihtasutused töötavad tulemuslikult ning panustavad Saaremaa arendamisse“. Lisada tegevus 1.3.6: „Tulemuspõhisele juhtimismudelile ja eelarvestamisele üleminek“.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada praegu uue tegevuse lisamist arengukavasse, kuna see eeldab põhjalikku analüüsi, kas ja kuidas saab rakendada tulemuspõhist eelarvestamist olukorras, kus kõike pole võimalik mõõta (nt milliste sisuliste eesmärkide saavutamist hinnata koolide eelarvete koostamise puhul).
20.	Lk 52, alaeesmärk 1.3: „Saaremaa Vallavalitsuse hallatavad asutused, valla osalusega äriühingud ja valla asutatud sihtasutused töötavad tulemuslikult ning panustavad Saaremaa arendamisse“. Lisada tegevus 1.3.7: „Süsteemne parimatele praktikatele vastava riskide hindamise ja siseauditite läbi viimine hallatavates asutustes, valla osalusega äriühingutes ja valla asutatud sihtasutustes“.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada praegu uue tegevuse lisamist arengukavasse, kuna tegemist on eelkõige asutuste töökorralduse küsimusega. On vaja analüüsida, kuidas seda kõige paremini korraldada.
21.	Saaremaa valla arengukava 2019–2030 on nii struktuuri kui ka visuaalse jälgitavuse osas läbi teinud suure positiivse muutuse. Arengukava on kirjelduse järgi valdkonnapõhine, aga samas on välja toodud üksikud objektid (peamiselt Kuressaares). Tekib küsimus, miks neid objekte eelistatakse ja sarnaseid (nt turismile olulisi) projekte arengukavas ei nimetata.	Üldine	Kommentaari/küsimuse sisu jääb ebaselgeks, kuna puuduvad konkreetsed näited. Valla arengukava tegevustes ei kajastata üksikobjekte.
22.	Arengukava sisupeatükkide lõpus esitatud tabelid (nt lk 23, mõõdik) on pealkirjastamata. Vajalik on läbivaldt täiendada arengukavas tabelid pealkirjadega.	Üldine	Toetada ettepanekut ja pealkirjastada mõõdikute tabelid, ehkki kõigi tegevusvaldkondade mõõdikud ei ole esitatud valdkonna alapeatüki lõpus ühe tabelina, vaid mõnel juhul ka strateegiliste eesmärkide või alaeesmärkide järel.
23.	Visioon – rohkem juttu Kuressaarest kui tervest vallast. Jääb mulje, nagu Saaremaa olekski Kuressaare (tõmbekeskus, Kuressaares on ettevõtlikud inimesed, kindlate ja kiirete ühendustega konkurentsivõimeline majanduskeskkond ning suurepärased tingimused innovatiivseks ettevõtluseks ja kaugtööks jne) ja ääremaade arendamist pole vaja. Kuressaare strateegilised eesmärgid peaksid suures osas kogu saare kohta käima. Ka Leisis või Kihelkonnal saab teha kaugtööd, elavdada spordielu, kultuuri jms. Kuressaare	Üldosa	Visioon 2030. aastaks on valla arengukavas sõnastatud Saaremaa, mitte Kuressaare kohta: „Saaremaa on uutele tuultele avatud, traditsioone hoidev, turvalise ja puhta elukeskkonnaga, mere ja taeva kaudu ühendatud, tugeva ja kasvava kogukonnaga saar.“ Lisaks on arengukavas esitatud üldised arengusuunad valla kohta tervikuna. Kui silmas on peetud arengukava peatükki 3.1 (Kuressaare roll Saaremaa arengus), siis 2018. aastal otsustas arengukava koostamise juhtgrupp, et arengukavas võiks olla välja toodud lühitulevaade ja strateegilised eesmärgid Kuressaare kui Saaremaa valla keskuse kohta, kus elab 40% valla elanikkonnast.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

	roll tuleb kirjutada mõne sõnaga ja Saaremaa arengutega seonduvalt.		
24.	Lk 22: Tegevus 2.1.3: Aastaringse püsilaagrikeskuse töö käivitamine. Millisteks tegevusteks? Kuhu?	Haridus ja noorsootöö	Tegevuse sõnastus on valla arengukava üldistusastet arvestades korrektne. Arengukavas ei kajastata üksikobjekte. 2021. aasta seisuga on laagrikeskuseks kujundatud endine Kaarma kool.
25.	Lk 41: „See võimaldab muuhulgas kaotada ÜVK-taristu piirkondliku mahajäämuse, mis oli kõige suurem Laimjala piirkonnas (Audla ja Laimjala veehaarded).“ Kaardilt vaadates on seal kandis väga vähe liitumispunkte võrreldes tihedalt asustatud Leisi alevikuga, milles ÜVK puudumise tõttu puudub avalik WC ja laululava-staadioni sanitaarsõlmed-pesemisvõimalused. Keskalevikus tegutsevad kuues lähestikku hoones ettevõtted, sh COOP hoones 4 erinevat ettevõtet/MTÜd. Melsase majas lisandub apteegile erinevaid teenuste pakkujaid. Majutuse-toitlustusega tegelevad 2 ettevõtet – lisaks töötajatele on palju külastajaid.	Taristu ja keskkond	Ettepaneku sisu jääb ebaselgeks. Valla arengukava tegevustes ei kajastata üksikobjekte. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni laiendamine Leisi aleviku põhjaossa on plaanis Saaremaa valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava II etapis (2025–2031), samas uuritakse võimalusi viia see ellu I etapis ehk enne 2025. aastat.
26.	Miks on osavallad uues arengukavas nimetatud piirkondadeks? Miks on tagaplaanile jäänud „osavalla“ mõiste?	Üldine	Arengukavas on kasutatud üldisemat mõistet „piirkond“, kuna see hõlmab nii osavaldu kui ka kogukondi. Lümandas, Kärjal ja Kaarmal (varem Lääne-Saares) on moodustatud kogukonnad, mitte osavallad.
27.	Arengukavas tuleb rohkem tähelepanu pöörata telefoni- ja internetiühenduste parandamise teemadele (see on praegusel infoajastul prioriteetne küsimus).	Ettevõtluskeskkond ja innovatsioon	Ettepaneku sisu juba kajastub arengukavas. Ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni tegevus 1.1.7: kiire andmesideühenduse rajamise soodustamine. Lisaks on Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukavas 2020–2030 järgmised tegevused: Tegevus 3.2.3: kiire andmesideühenduse väljaehitamine kogu Saaremaal. Tegevus 3.2.4: mobiilsidelevi parendamine (sh Saaremaa ettevõtjate ja saarlaste huvide teadvustamine ning kaitsmine suhtluses mobiilsideoperaatoritega).
28.	Palume lisada arengukavasse: Leisi alevik, kui kõige suurema ÜVK mahajäämusega alevik.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, kuna asustusüksuspõhist mahajäämust eraldi ei hinnata. Endise Leisi valla territoorium on veemajanduslike investeeringute mahult ja haaratuselt keskmisel tasemel (4 autonoomset veetaristussüsteemi).
29.	Palume lisada arengukavasse: Tomba karjääri puhkeala arendamine. Tomba karjäär peaks olema avalikuks supluskohtaks ja sinna tuleks leida eelarvelised vahendid korrashoiuks.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. 2021. aasta seisuga on Saaremaa vallas kaks nõuetele vastavat avalikku supluskohta (Kuressaare supelrand ja Mändjala supelrand). Avalikule supluskohale on kehtestatud nõuded sotsiaalministri määrusega.
30.	Palume lisada arengukavasse: kergliiklustee ehitus Leisi alevikus.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

31.	Palume lisada arengukavasse: kergliiklustee ehitus Leisi alevikust Triigi sadamasse.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
32.	Palume lisada arengukavasse: kergliiklustee ehitus Leisist Orissaarde.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
33.	Palume lisada arengukavasse: ümber Saaremaa kulgeva kergliiklustee planeerimisega alustamine.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
34.	Lisada arengukavasse: kaasajastada Saaremaa koolide spordiväljakud. Esimeses järjekorras Orissaare, Leisi, Valjala, Aste, Kärla.	Haridus ja noorsootöö Kultuur ja sport	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 3.1.2: spordiobjektide renoveerimine ja uute ehitamine. Nimetatud staadionite ja spordiväljakute renoveerimine on kajastatud Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030.
35.	Lisada arengukavasse: Karja kihelkonna sotsiaalmaja ehitus Pärsama hooldekodu kõrvale.	Sotsiaalne kaitse	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Saaremaa vallal on Leisi piirkonnas renoveerimist vajavat kinnisvara (sotsiaaleluruume), mistõttu ei ole uue hoone ehitamine otstarbekas.
36.	Lisada arengukavasse: Leisi kool muuta vormilt rakendusliku haridusega gümnaasiumiks, mille põhisuunaks on keskkond ning kõrvalsuundadeks on võõrkeeled ja sport.	Haridus ja noorsootöö	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengusuunad määratakse kooli arengukavas. Valmimas on uuring Saaremaa valla haridusvaldkonna arendamiseks, mille tulemuste põhjal saab teha otsuseid valla kui terviku kohta.
37.	Lisada arengukavasse: kergliiklusteede väljaarendamine Karja kihelkonna territooriumil (Triigi–Leisi; Leisi–Karja; Angla–Pärsama).	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
38.	Lisada arengukavasse: Leisi aleviku vee- ja kanalisatsioonivõrgu väljaehitus.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.2.2: ühisveevärgi- ja -kanalisatsioonitorustike ning seadmete väljaehitamine ja uuendamine tiheasustusaladel. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni laiendamine Leisi aleviku põhjaossa on plaanis Saaremaa valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava II etapis (2025–2031), samas uuritakse võimalusi viia see ellu I etapis ehk enne 2025. aastat.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

39.	Lisada arengukavasse: huvihariduse kättesaadavuse mitmekesistamine.	Haridus ja noorsootöö	Ettepaneku sisu juba kajastub arengukavas. Hariduse ja noorsootöö valdkonna alaeesmärk 2.3: huvihariduse ja -tegevuse võimalused on mitmekesised. Tegevus 2.3.1: huvihariduse ja üldhariduse õppekavade lõimimine ning haridusasutustes toimuva huvitegevuse toetamine. Tegevus 2.3.2: huvihariduse mitmekesisuse tagamiseks koostöö era- ja kolmanda sektori ning muude organisatsioonidega. Lisaks on huvihariduse mitmekesistamise võimalusi käsitletud Saaremaa valla hariduse arengukavas.
40.	Lisada arengukavasse: Saaremaa spordi- ja vabaajakeskus (jalgpallihall, jäähall, kergejõustikuhall, ujula).	Kultuur ja sport	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 3.1.2: spordiobjektide renoveerimine ja uute ehitamine. Lisaks on Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030 seatud eesmärgiks uute ja tänapäevaste sportimispaikade rajamine.
41.	Saaremaa valla visioon aastaks 2030 näeb ette ühe konkreetse eesmärgi ja see on kasvav kogukond. Muidugi jääb ebaselgeks, mis aastaga võrreldes see kasv peaks toimuma. Eriti kuna konkreetset mõõdikut pole antud. Rahvastiku koha pealt on üksnes üks mõõdik ja see puudutab suremust, ent puudutamata on jäänud sündimus ja ränne ning, nagu öeldud, kogurahvastiku pilt. Vaadates Saaremaa valla vanuskoostist on ebaselge, kuidas see visioonis välja käidud kasv peaks toimuma, pidades silmas loomulikku iivet (sündide-surmade vahe). Sest põhilisse sünnitusikka jõuavad väikesed põlvkonnad. Ehk siis kas on tehtud teadlik otsus suurendada sisserännet mannermaalt ja väljamaalt? Või on tegemist deklaratiivse, mitte sisulise eesmärgiga?	Üldosa	Valla arengukava on koostatud 2018. aastal ja hakkas kehtima 2019. aastal. Visiooni sõnastuses välja toodud „kasvav kogukond“ tähendab, et Saaremaa elanike arv võiks 2030. aastal olla suurem kui 2019. aasta alguses. Mõõdikud on seatud tegevusvaldkondade eesmärkide, mitte visiooni kohta. Väide, et rahvastiku kohta on arengukavas suremuse mõõdik, on ebakorrektn. Rahvastiku kohta ei ole seatud ühtegi mõõdikut ega sihttas. Arengukava peatükis 2.2 on esitatud ülevaade elanike koguarvust, sündidest ja surmadest ning sisse- ja väljarändest 2010. aastast alates. Elanike arvu kasvule aitavad loodetavasti kaasa kõik arengukavas kajastatud tegevused, mille üldine eesmärk on see, et inimestel oleks Saaremaal hea elada.
42.	Kui Kuressaare strateegilisi eesmärke puudutav osa (lk 16–17) märgib, et üks linna identiteedi märksõnasid on „roheline“, ei ole kahjuks ühtegi linna strateegilist eesmärki, mis toetaks keskkonnaväärtusi ja looduspõhiseid lahendusi. See ei ole kooskõlas jätkusuutlikkuse printsiibiga ja on sisult vastuoluline. Samuti tekib küsimus Kuressaare rollist „Saaremaa kui ökosaares / roheline saare kontseptsiooni väljatöötamisel ning rakendamisel“ (tegevus 3.2.4, lk 48). Ootan huviga koostamisel olevat kliima arengustrateegiat,	Taristu ja keskkond Üldosa	Mitte toetada täiendava eesmärgi lisamist peatükki 3.1, kuna selle sisu on kajastatud taristu ja keskkonna tegevusvaldkonna strateegilise eesmärgina 3: väärtustatud ja hoitud keskkond, jätkusuutlik looduskasutus ning keskkonnateadlikud elanikud.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

	<p>sest see peaks ju välja tooma, kuidas Kuressaares on kliimamuutusega seotud riskid suurimad ja kui olulised looduspõhised lahendused selliste riskide maandamisel on. Teen ettepaneku lisada Kuressaare kui roheline linna arendamine üheks strateegilistest eesmärkidest.</p>		
43.	<p>Osa 5.5 Taristu ja Keskkond alaeesmärk 3.2: Jätkusuutlik looduskasutus, väärtustatud pärandmaastikud ja suurenenud keskkonnateadlikkus (lk 48) on üsna piiratud. Puudub rohetaristu strateegiline planeerimine ja haldamine, mõistes selle all nii linnas kui ka maal paiknevat looduslike ja poollooduslike alade ja muude keskkonnaelementide strateegiliselt kavandatud võrgustikku, mis on loodud ja mida hallatakse selleks, et pakkuda mitmesuguseid ökosüsteemiteenuseid. Puudub looduspõhiste lahenduste kasutamise soodustamine, näiteks sademetevee üleujutustega seotud probleemide korral, mis lubaks teise pilguga vaadata ja hinnata praeguseid märgalasid Kuressaare rannaalal. Mis on valla kavandatav rohevõrgustik, eriti Kuressaares, kus asustus tihedam ja sellega kaasneb vett mitteläbilaskvate pindade osakaalu kasv, mis omakorda tõstab linna haavatavust kliimamuutuste mõjule ning seda eelkõige kuumalainetest põhjustatud soojussaare efektile ja paduvihmadest tingitud üleujutustele? Milliseid mõõdikud kasutatakse vastavate 2030 eesmärkide seadmisel? Ettepanek: lisada alaeesmärkide hulka Saaremaa ja eriti Kuressaare rohetaristu strateegiline planeerimine ning looduspõhiste lahenduste tähtsustamine ning vastavad mõõdikud.</p>	<p>Taristu ja keskkond</p>	<p>Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse alaeesmärgina. Rohevõrgustiku teemat ja ökosüsteemiteenuseid käsitletakse valla üldplaneeringus.</p>
44.	<p>Lisaks tekib küsimus, miks puuduvad mõõdikud järgmistel tegevustel (lk 48)? Tegevus 3.2.3: Loodusväärtustega arvestamine planeerimisprotsessides. Tegevus 3.2.4: Saaremaa kui ökosaares / roheline saare (sh kilekotivaba ja plastiknõude vaba saare) kontseptsiooni väljatöötamine ning rakendamine. Et tagada tegevuste jätkusuutlikkus, on äärmiselt oluline, et peetaks arvestust, kust nende tegevustega on alustatud ja kuhu jõutud. Kui praegu ei ole piisavalt infot või teadmisi</p>	<p>Taristu ja keskkond</p>	<p>Mitte toetada nimetatud mõõdikute lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas on mõõdikud seatud kas strateegilise eesmärgi või alaeesmärgi tasandil, mitte iga tegevuse kohta. Loodusväärtustega arvestatakse kõigi planeeringute puhul.</p>

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

	<p>või aega kokkuleppe saavutamiseks, mis mõõdikuid kasutada, tuleks arengukavasse kirjutada kohustus need mõõdikud välja töötada, mis ajaks ja kus need avalikuks tehakse.</p> <p>Ettepanek: lisada mõõdikud ülalmainitud kahele tegevusele või konkreetne plaan nende mõõdikute väljatöötamiseks lähiajal.</p>		
45.	<p>Kuigi kliima arengustrateegia on koostamisel, peaks see olema tihedalt seotud keskkonnanstrateegiaga. Viimane võiks vähemalt selgitada keskkonna poolt pakutavaid ökosüsteemiteenuseid ja kuidas vald neid oma arengustrateegias arvestab ja soodsaid tingimusi loob, et keskkond suudaks jätkuvalt neid teenuseid pakkuda. Näiteks, selgitus, et alad, kus on väiksem puukatte tihedus, on sademevee üleujutuste ja soojussaare efekti suhtes haavatavamad.</p> <p>Ettepanek: siduda paremini keskkonna osa praeguses arengustrateegias ja koostatav kliima arengustrateegia.</p>	Taristu ja keskkond	<p>Ettepaneku sisu jääb ebaselgeks, sest Saaremaa vallal ei ole eraldi keskkonnavaldkonna arengukava või strateegiat ning seda pole praeguse seisuga ka plaanis koostada.</p> <p>Koostamisel on Saare maakonna (mitte valla) energiamajanduse ja kliima arengustrateegia.</p> <p>Ökosüsteemiteenustega arvestatakse valla üldplaneeringu koostamisel. Soojussaare efektist pole Saaremaa puhul põhjust rääkida, sest siin pole ega saagi olema sellist tiheasustust, kus see efekt mõjule pääseks.</p>
46.	<p>Praegune valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava 2020–2031 küll räägib, kuidas külade sademetevesi imub suuresti haljasaladele, aga ei käsitle haljastuse ja rohealade rolli sademeveest tingitud üleujutuste vähendamisel ega arvesta rohetaristu tüübi mõju selliste riskidega toimetulekul. Kõik rohealad ei ole samaväärses immutusvõimega – rohealade võimekus vähendada haavatavust sademeveest tingitud üleujutustele sõltub rohealade asukohast, pindalast, tüübist, taimestiku struktuurist ja liigilisest koosseisust. Kõige suurem on see parkides ja metsades, kuid suur ka kalmistutel ja rohumaadel.</p> <p>Ettepanek: lisada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavva ülevaade haljastuse ja rohealade rollist üleujutuste vähendamisel ja plaan, kuidas vald plaanib rohealasid enam strateegiliselt üleujutuste vähendamisel kasutada.</p> <p>Eriti Kuressaares on asustuse tihendamisel oluline tagada vett mitteläbilaskvate pindade ja rohealade omavaheline tasakaal. Siinkohal on oluline hinnata rohealade osakaalu</p>	Taristu ja keskkond	<p>Võtta teadmiseks. Ettepanek on esitatud valdkondliku arengukava, mitte valla arengukava kohta.</p>

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

	<p>piirkondade lõikes, et igas piirkonnas oleks tagatud rohealade pakutavad ökosüsteemiteenused, mis aitavad toime tulla kliimamuutuste mõjuga. Näiteks võiks olla mõõdik vett mitteläbilaskvate pindade (hooned, rajatised, teed jne) osakaal (0-100%) 10x10m rastris (andmed peaks olema saadaval Copernicuse andmebaasis) ja mis on arengukava 2030 eesmärk. See on seotud eelneva ettepanekuga.</p> <p>Heaks eeskujuks ülalmainitu rakendamisel võiks olla Viimsi valla kliimamuutustega kohanemise arengukava 2021-2031 https://urbanstorm.viimsivald.ee/wp-content/uploads/2021/08/KLAK.pdf. Aga ka Tartu ja Tallinna arengukavadest leiab vajalikku näitematerjali.</p>		
47.	Soovin, et vald arendaks Orissaare randa Illiku laiul (hinnanguliselt 100 000 eurot).	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
48.	Lisada arengukavasse: tänavavalgustuse parendamine Orissaare alevikus (eelkõige Pärna, Võidu, Ranna pst ja Sadama tänavatel) (hinnanguliselt 100 000 eurot).	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.4.8: tänavavalgustustaristu kaasajastamine ning optimeerimine nutikaid ja energiasäästlikke lahendusi kasutades.
49.	Lisada arengukavasse: Orissaare keskuse turuplatsi rajamine: kahe kinnistu ost ja juba olemasoleva kujunduse elluviimine (ca 50 000 eurot).	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
50.	Lisada arengukavasse: Orissaare staadioni remont.	Kultuur ja sport	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 3.1.2: spordiobjektide renoveerimine ja uute ehitamine. Lisaks on Orissaare staadioni renoveerimine kajastatud tegevusena Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030.
51.	Lisada arengukavasse: Orissaare aleviku tänavate pidamine MÖSS-iga (tavaline pindamine muudab kõik rulluisud ja rulad ja väikelaste rattad mõttetuteks). Iga aasta ca 20 000 eurot. Kuressaarega ei saagi võrrelda, sest siin liikluskorrumus väiksem ja inimesed saaksid teel liigelda kergliiklusvahenditega.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte.
52.	Lisada arengukavasse: Orissaare keskväljak: kultuurimaja parkla ala vaja kaasajastada, näiteks tänavakiviga (ca 30 000 eurot).	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

53.	Lisada arengukavasse: Orissaare spordihoone taguse metsaraja ja Orissaare terviseraja ühendamine.	Kultuur ja sport	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 1.1.9: terviseradade võrgustiku laiendamine. Lisaks on Orissaare terviseraja arendamine kajastatud tegevusena Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030.
54.	Lisada arengukavasse: kinnistule 55001:001:0991, spordi ja vaba aja veetmise ala rajamine.	Kultuur ja sport	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Võimalik lisada spordi arengukavasse.
55.	Lisada arengukavasse: kergliiklustee rajamine Orissaare – Saikla.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus. Lisaks on Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030 kajastatud tegevus 3.3.4: Orissaare kergliiklustee (Saikla, Pöide, Tornimäe, Orinõmme) ehitamine.
56.	Lisada arengukavasse: kergliiklustee rajamine Orissaare – Orinõmme.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus. Lisaks on Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030 kajastatud tegevus 3.3.4: Orissaare kergliiklustee (Saikla, Pöide, Tornimäe, Orinõmme) ehitamine.
57.	Lisada arengukavasse: kergliiklustee rajamine Orissaare - Väikese Väina tamm.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
58.	Lisada arengukavasse: kergliiklustee rajamine Orissaare – Tornimäe.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus. Lisaks on Saaremaa valla spordi arengukavas 2020–2030 kajastatud tegevus 3.3.4: Orissaare kergliiklustee (Saikla, Pöide, Tornimäe, Orinõmme) ehitamine.
59.	Lisada arengukavasse: kõikide küladesse viivate teede mustkatte alla viimine.	Taristu ja keskkond	Ettepanek juba kajastub valla arengukavas. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.2: avalikult kasutatavate kruusateede mustkatte alla viimine.
60.	Lisada arengukavasse: Orissaare Gümnaasiumi säilimine 12-klassilisena.	Haridus ja noorsootöö	Mitte toetada ettepaneku lisamist arengukavasse tegevusena, sest valla arengukava tegevustes ei käsitleta üksikobjekte. Valmimas on uuring Saaremaa valla haridusvaldkonna arendamiseks, mille tulemuste põhjal saab teha otsuseid valla kui terviku kohta. Arengukava alapeatükis 5.1.1 (valdkonna lähtepositsioon) on olemas lause „Orissaare Gümnaasium jätkab tööd maagümnaasiumina.“

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

61.	<p>Lisada arengukavasse: ettevõtlusega tegelemiseks võimaluste loomine. Praegu puuduvad pinnad, maad, kuid riigimaad seisavad kasutult ja ettevõtlus ei saa areneda.</p>	<p>Ettevõtlus-keskkond ja innovatsioon</p>	<p>Valla arengukavas on ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni peatükis esitatud 11 tegevust ettevõtluse edendamiseks (sh ettevõtluse arendamiseks vajalikud taristu loomise alased tegevused). Lisaks on koostatud Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava.</p>
62.	<p>Valla arengukavas on tekst (lk 24): Saaremaa Muuseum on valla olulisim mäluasutus ning turismimagnet, mis ühendab endas Aavikute majamuuseumi, Mihkli Talumuuseumi, Saare Arhiivraamatukogu ja sümboolse tähtsusega Kuressaare linnus-kindlust. 2019. aastal külastas Sihtasutust Saaremaa Muuseum 96906 külastajat. Muuseumi olulisem tulevikusuund on uue kõnetava ja elamusliku sisuprogrammi loomine, muuseumi hallatavate ehitismälestiste hooldamine ning töö laste, noorte ja kogukonnaga. Soovitame parandada teksti järgmiselt: Saaremaa Muuseum on valla olulisim mäluasutus, turismimagnet ning kultuurisündmuste toimumispaik, mis ühendab endas Aavikute majamuuseumi, Mihkli Talumuuseumi, Saare Arhiivraamatukogu ja sümboolse tähendusega Kuressaare linnus-kindlust, millest on tänaseks saanud ka linna olulisima puhkeala keskus. 2019. aastal külastas Sihtasutust Saaremaa Muuseum 102984 külastajat. Muuseumi lähiaastate olulisemateks tegevussuundadeks on muuseumikeskkonna kaasajastamine ja uue külastajaid kõnetava ja elamusliku ekspositsiooni loomine, kus olemasolev vana ja lisatud uus on parimal viisil ja külastajasõbralikult esitletud. Muuseumi eesmärgiks on pakkuda kvaliteetset teenust külastajatele ja klientidele ning eksponeerida unikaalseid ehitismälestisi ja tutvustada Saaremaad läbi aja prisma. Üha suuremat rõhku pööratakse ka tööle laste, noorte ja kogukonnaga. Eesmärk on pakkuda tuge koolide haridusprogrammidele ning täiskasvanuharidusele.</p>	<p>Kultuur ja sport</p>	<p>Ettepanekus on viidatud arengukava kehtivale redaktsioonile, mitte arengukava muutmise eelnõule, mis oli avalikustamisel. Arvestada ettepanekut osaliselt ja täpsustada teksti järgmiselt: Saaremaa Muuseum on valla olulisim mäluasutus, turismimagnet ning kultuurisündmuste toimumispaik, mis ühendab endas Aavikute majamuuseumi, Mihkli Talumuuseumi, Saare Arhiivraamatukogu ja sümboolse tähtsusega tähendusega Kuressaare linnus-kindlust. Muuseumi lähiaastate olulisemateks tulevikusuund tegevussuundadeks on muuseumikeskkonna kaasajastamine, uue külastajaid kõnetava ja elamusliku sisuprogrammi ekspositsiooni loomine, muuseumi hallatavate ehitismälestiste hooldamine eksponeerimine ning töö laste, noorte ja kogukonnaga. Põhjalikumalt saab Saaremaa Muuseumi tegevust käsitleda valla kultuuri arengukavas.</p>
63.	<p>Arengukavas on õigesti välja toodud, et „ainult projektipõhine rahastamine ei ole jätkusuutlik ega anna kindlustunnet ega võimalda üritusi pikalt ette planeerida“. Leiname, et Saaremaa Muuseumi toetamine väärib vallapoolset iga-aastast stabiilset toetust, seda enam kui</p>	<p>Kultuur ja sport</p>	<p>Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukava tegevustes ei kajastata üksikobjekte ega planeerita nende toetamist vallaelarvest. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 3.2.2: koostöö jätkamine Sihtasutusega Saaremaa Muuseum, et toetada sihtasutuse arengut, objektide jätkuvat eksponeerimist ja tegevusharde laiendamist.</p>

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

	<p>lähiaastatel on planeeritud suuremahulised arendus- ja restaureerimistööd.</p> <p>Teeme ettepaneku, et sarnaselt sakraalhoonetega on lisatud arengukavasse muuseumi kui valla olulisema mäluasutuse ning turismi sümbolobjekti iga-aastane toetamine (hetkel on toetus 2022 ja 2023 aastal vastavalt 75000 ja 75000 seoses PKT projekti kaasfinantseerimisega). Stabiilne toetus aitab SA-l hallata ja hooldada SA-le kuuluvat 11 hektari suurust territooriumi ning ca 20 ehitismälestist ning koostada huvipakkuvaid näitusi ja üritusi.</p>		<p>Sakraalhoonete toetus, millele viidatakse, on taotlusvoorupõhine investeringutoetus, mis on seotud Muinsuskaitseameti osalisel toel renoveeritavate hoonetega. Tegemist ei ole iga-aastase püsitoetusega samadele objektidele.</p>
64.	<p>Tänavavalgustuse peatükki (lk 47) soovime lisada Kuressaare kindluse välisvalgustuse projekteerimise ja väljaehitamise. Unikaalse arhitektuuriobjekti väljavalgustamine lisab linna atraktiivsusele palju juurde ning maandab ka turvalisuse riske.</p>	<p>Taristu ja keskkond</p>	<p>Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 3.2.2: koostöö jätkamine Sihtasutusega Saaremaa Muuseum, et toetada sihtasutuse arengut, objektide jätkuvat eksponeerimist ja tegevushaarde laiendamist.</p>
65.	<p>Eraldi vääriks mainimist Kuressaare linna puhkeala arendamine (rannaala ja Lossipark).</p> <p>Arengukavast saab lugeda lk 14 „4. Kuressaare on üle ilma tuntud mere- ja kuurortlinn.“ See on deklaratsioon ega ava ühtegi eesmärki ega kavandatavat tegevust. Teeme ettepaneku lisada keskkonna ja taristu peatükki sellekohane alapeatükk, kus on käsitletud nii rannaala kui Lossiparki. Viimane on ajalooliselt üks vanemaid ning vajab pidevat hooldust ning kaitset. Ühtlasi peame vajalikuks, et arengukavasse oleks lisatud vallikraavi pidev hooldus ja puhastamine. Lossipark ja lossihoov moodustavad suurepärase rekreatsiooniala Kuressaare elanikele ja külastajatele, mistõttu leiame, et selle arendamisele ja hooldusele tasub eraldi tähelepanu pöörata. Kindlasti tasub silmas hoida, et Lossihoovis paiknev laululava on tänaseks amortiseerunud ning traditsiooniliste kogukonnaürituste (lasteaia lõpetamised, laulu- tantsupeod, 1. septembri tähistamine jms) toimumine on muutunud ebaturvaliseks ning seetõttu on vajalik otsustada, kas taolised üritused jätkuvad ja kui see on nii, siis planeerida sealsete rajatiste hoolduseks eelarvevahendeid juba täna.</p>	<p>Taristu ja keskkond</p>	<p>Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 3.2.2: koostöö jätkamine Sihtasutusega Saaremaa Muuseum, et toetada sihtasutuse arengut, objektide jätkuvat eksponeerimist ja tegevushaarde laiendamist.</p> <p>Lisaks on valla kultuuri arengukavas kajastatud tegevusena Kuressaare laululava ehitus. Vallikraavi puhastatakse veetaimestikust regulaarselt (minimaalselt kaks korda aastas). Eelarvevahendeid ei planeerita arengukavas, vaid valla eelarvestrateegias ja eelarves.</p>

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

66.	Täpsustada tegevuse 3.2.1 („keskkonnateadlikkuse tõstmine“) sõnastust järgmiselt: „Keskkonnateadlikkuse tõstmine. Koostöös Saaremaa Jahimeeste Seltsiga looduskeskuse väljaehitamine koos õppeklassi ja ekspositsioonialaga Laskebaasi maaiüksusele.“	Taristu ja keskkond	Mitte toetada tegevuse sõnastuse täpsustamist, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte
67.	Lisada arengukavasse: kergliiklustee Aste küla ja Aste asula vahel või isegi Hakjala, Aste küla ja Aste asula vahel.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada lisamist arengukavasse, sest valla arengukavas ei kajastata üksikobjekte. Arengukavas on olemas taristu ja keskkonna valdkonna alapeatükis tegevus 1.1.3: kergliiklusteede võrgustiku laiendamine. Samuti käsitletakse kergliiklusteid valla üldplaneeringus.
68.	Lisada arengukavasse: sõprussuhete loomine Soomes asuva Pirkkala vallaga.	Juhtimine ja koostöö	Mitte toetada konkreetse omavalitsuse nimetamist arengukavas, arvestades valla arengukava üldistusastet. Arengukavas on olemas juhtimise ja koostöö valdkonna alapeatükis tegevus 1.8.3: valdkondlik koostöö ja kogemuste vahetamine teiste kohalike omavalitsustega. Valjala osavalla esindajatel on võimalik soovi korral Pirkkalaga suhtlust jätkata.
69.	Palume kiirendada tegevusi, mis on vajalikud saarte püsiühenduse loomise kava elluviimiseks. Tuleb uuringud lõpetada, sest tulemust on vaja kiiremini, mitte 100 aasta pärast. Praegu olekski aeg nõuda eelarvelisi vahendeid püsiühenduse rajamiseks. Ministeeriumid tegevusse hõivata. Mõeldes arengust saartel. Kohalikel valimistel hääletagem ainult selliste poolt, kes on püsiühenduse loomise entusiastid.	Taristu ja keskkond	Mitte toetada ettepaneku lisamist valla arengukavasse, sest tegemist on maakondliku objektiga. Suure väina püsiühenduse teemat on käsitletud tegevussuunana Saare maakonna arengustrateegias 2019–2030: püsiühenduse loomiseks vajalike tegevuste elluviimine (sh eriplaneeringu algatamine, käsitlemine riigi vastavates arengukavades). Lisaks on Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukavas kajastatud tegevusena aktiivne kaasaraäkimine ning Saaremaa ja saarlaste huvide kaitsmine Suure väina püsiühenduse rajamise teemal. Vabariigi Valitsus algatas 2020. aasta juunis Suure väina püsiühenduse ja selle toimimiseks vajaliku taristu riigi eriplaneeringu, mille koostamist korraldab Rahandusministeerium. Valminud on eriplaneeringu lähteseisukohtade ja selle elluviimisega kaasnevate mõjude hindamise väljatöötamise kavatsus, mille avalik väljapanek lõppes 10.09.2021.
70.	Kuressaare linn võiks selguse huvides tegutseda samade autonoomiapõhimõtete järgi, nagu tegutsevad ühinemisjärgselt kõik Saaremaa osavallad.	Üldine	Ettepaneku sisu jääb ebaselgeks (milliseid autonoomiapõhimõtteid silmas peetakse). Osavaldades tegutsevad osavallakogud ja kogukondades kogukonnakogud. Vallavolikogu on moodustanud Kuressaare linnakodaniku komisjoni.
71.	Torgu puhul oleks arengu- ja planeerimiskavades põhjendatud selle käsitlemine saarelise piirkonnana, nii nagu see oli ühinemiseelses Saare maakonna üldplaneeringus.	Taristu ja keskkond	Valla arengukavas käsitletakse Saaremaa valla arengut tervikuna.
72.	Saaremaal on sakraalehituste varemeid (nagu seda on Torgu Apostel Johannese õigeuskiriku varemed Iidel), mis on endiselt külastatavad vaatamisväärtustena, kuid ei ole võetud mälestisena kaitse alla, ei ole koguduse jõududega remonditavad ega ole samas ka sellises seisus, et oleks põhjendatud nende lammutamine. Sisuliselt nendega praegu	Kultuur ja sport	Mitte toetada lisamist arengukavasse. Arengukavas on olemas kultuuri ja spordi alapeatükis tegevus 1.1.2: kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine läbi pärandi restaureerimise ning korrastamise. Käsitleda ettepanekut valla kultuuri arengukava ülevaatamise ja muutmise käigus 2022. aastal.

Saaremaa Vallavolikogu määruse „Saaremaa Vallavolikogu 12. oktoobri 2018. a määruse nr 54 „Saaremaa valla arengukava 2019–2030“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa
(Saaremaa valla arengukava 2019–2030 muutmise eelnõu kohta avalikustamise käigus esitatud ettepanekud (2021) koos vallavalitsuse seisukohaga)

	keegi ei tegele. Ettepanek: kaaluda nende varemete seisukorra miinimumtasemel konserveerimist ilmastikumõjude kaitseks, et takistada nende edasist lagunemist ja ühtlasi ennetada võimalikke terviseohtude tekkimist paljudele nende objektide kui vaatamisväärsuste külastajatele.		
--	---	--	--